Ўзбекистон Республикаси номидан ХАЛ КИЛУВ КАРОРИ

Сирдарё тумани

2024 йил 04 июль

Сирдарё туманлараро иктисодий судининг судьяси Б.Бектураев раислигида, С.Сайданов котиблигида, Сирдарё вилояти фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари Сирдарё туман Кенгашининг даъвогар - "XOSHMUROT ODIL" фермер хўжалиги манфаатида жавобгар — "WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамиятидан 202 949 422 асосий қарз, 101 474 711 сўм пеня, жами 304 424 413 сўмни ундириш ҳақидаги даъво аризаси ва илова қилинган ҳужжатларни, даъвогар Кенгаш вакили Ш.Жўрақулов (04.01.2024 йилдаги №02-сонли ишончнома асосида) ва жавобгар вакили К.Атақулов (2024 йил 16 апрелдаги 72-сонли ишончнома асосида)нинг иштирокида, Сирдарё тумани, Улуғ йўл кўчаси, 78-уйда жойлашган "WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамияти биносида ўтказилган очиқ сайёр суд муҳокамасида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

аниклади:

Сирдарё туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари Кенгаши (кейинги матнларда "кенгаш" деб юритилади) "XOSHMUROT ODIL" фермер ҳўжалиги (кейинги матнларда "даъвогар" деб юритилади) манфаатида судга даъво ариза билан мурожаат қилиб, "WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамияти (кейинги матнларда "жавобгар" деб юритилади)дан 202 949 422 сўм асосий қарз ва 101 474 711 сўм пеня ундиришни сўраган.

Суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган даъвогар суд мажлисида вакиллари иштирокини таъминланмади.

Суд мухокамасида даъвогар Кенгаш вакили тарафлар ўртасида тузилган пахта етиштириб бериш шартномаси бўйича жавобгарнинг 179 518 094 сўм қарздорлиги тарафлар ўртасида тузилган 01.06.2024 йилдаги солиштирма далолатнома билан тасдикланганлигини, бирок топширилган пахтанинг куритиш-тозалаш ишлари учун тарафлар ўртасида тузилган шартномада келишув бўлмаса-да, куритиш-тозалаш учун 13 557 654 сўм, суғурта тўлови учун 9 873 674 сўм чегириб колинганлигини, солиштирма далолатнома билан тасдикланган 179 518 094 сўм қарздорликка суғурта ва куритиш-тозалаш ишлари нотўғри ушлаб колинган пул маблағини кўшганда, жавобгарнинг 202 949 422 сўм асосий қарзи борлигини, асосий қарзни ўз вактида тўланмаганлиги учун унга пеня хисобланганлигини билдириб, даъво талабини қаноатлантиришни сўради.

Судда жавобгар вакили даъво талабларини қисман тан олиб, қарздорлик тўланмаганлиги учун пеня ундириш сўралганлиги, даъво талабининг неустойка қисмини асоссизлигини, қуритиш-тозалаш ишлари учун ушланган маблағ асосли ушлаб қолинганлигини, жавобгарга юборилган электрон счёт-фактура эътирозсиз қабул қилинганлигини билдириб, суддан даъвони рад этишни сўради.

Суд, ишда иштирок этувчи шахсларнинг тушунтиришларини тинглаб, такдим этилган хужжатларни ўрганиб, даъво аризаси юзасидан важларни иш хужжатлари билан биргаликда мухокама қилиб, даъво талабларини қисман қаноатлантиришни лозим топади.

Иш хужжатларига кўра тарафлар ўртасида 05.09.2022 йилда "Пахта хом ашёси ва уруғлик пахтани етказиб бериш ҳамда харид қилиш" бўйича фьючерс шартномаси имзоланган.

Шартномага кўра даъвогар 2023 йил пахта хосилидан 60.0 га ер майдонидан жами 210,0 тонна пахта махсулоти етказиб етказиб бериш, жавобгар ўз навбатида махсулотларни қабул қилиш ва ҳақини тўлаш мажбуриятини олган.

Даъво ариза ва такдим этилган хужжатлар ҳамда 01.06.2024 йил ҳолатига тарафлар ўртасида тасдикланган солиштирма далолатномага кўра, даъвогар томонидан, қабул қилинган маҳсулотнинг тўлаб берилмаган қиймати 179 518 094 сўмни ташкил этган.

Фукаролик кодексининг 465-моддасига кўра контрактация шартномасига мувофик кишлок хўжалиги махсулотини етиштирувчи кишлок хўжалиги махсулотини кайта ишлаш ёки сотиш учун бундай махсулотни харид киладиган шахсга - тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу махсулотни кабул килиш (кабул килиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда белгиланган баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Кодекснинг 437-моддасига кўра махсулот етказиб бериш шартномасига мувофик тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган махсулот етказиб берувчисотувчи шартлашилган муддатда ёки муддатларда ўзи ишлаб чиқарадиган ёхуд сотиб оладиган товарларни сотиб олувчига тадбиркорлик фаолиятида фойдаланиш учун ёки шахсий, оилавий максадларда, рўзгорда ва шунга ўхшаш бошка максадларда фойдаланиш билан боғлиқ бўлмаган бошка максадларда фойдаланиш учун топшириш, сотиб олувчи эса товарларни қабул қилиш ва уларнинг ҳақини тўлаш мажбуриятини олади.

Кодекснинг 449-моддасига кўра сотиб олувчи етказиб бериладиган товарлар ҳақини шартномада назарда тутилган ҳисоб-китоблар тартиби ва шаклига амал қилган ҳолда тўлайди. Агар тарафлар келишувида ҳисоб-китоблар тартиби ва шакли белгиланмаган бўлса, ҳисоб-китоблар тўлов топшириқномалари билан амалга оширилади.

Агар маҳсулот етказиб бериш шартномасида товарлар ҳақи олувчи (тўловчи) томонидан тўланиши назарда тутилган бўлса ва у ҳақ тўлашдан асоссиз бош тортса ёки товарлар ҳақини шартномада белгиланган муддатда тўламаган бўлса, етказиб берувчи сотиб олувчидан етказиб берилган товарлар ҳақини тўлашни талаб қилишга ҳакли.

Иш хужжатари бўйича жавобгар томонидан топширилган пахта ҳақи тўлиқ тўлаб берилмаган. Натижада 179 518 094 сўм даъвогарнинг жавобгар олдида қарздорлиги келиб чиққан. Ушбу қарздорликка асоссиз ушлаб қолинган 13 557 654 сўм қуритиш-тозалаш ишлари, 9 873 674 сўм ушланган суғурта пуллари қўшилиб, даъво талабида ундирилиши лозим бўлган асосий қарз суммаси 202 949 422 сўмни ташкил этган.

Даъвогарнинг асосий қарздорликдан пахтани қуритиш-тозалаш ишлари учун 2022 йил ҳосили пулидан ушлаб қолинган 13 557 654 сўм пул маблағини ундириш талабини иш ҳужжатлари ва судда иштирок этувчи тарафларнинг вакиллари кўрсатмаси билан бирга муҳокама қилинганда, даъвогардан қуритиш тозалаш ишларига 13 557 654 сўм пул маблағи ушлаб қолинганлиги, унда қонунбузилиш ёхуд асоссиз пул маблағини ушлаб қолиш ҳолатлари мавжуд эмаслиги аниқланди.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 4,4-бандида "Буюртмачи" томонидан "Хўжалик" нинг етказиб берилган пахта хом ашёси қийматининг якуний хисоб-китобилари терим учун ўтказилган пуллар ва бошқа ҳаражатлар чегирилгандан қолган қисми йилнинг 31 декабрига қадар амалга оширилиши белгиланган.

Бундан кўринадики, шартнома шартларида жавобгарнинг бошқа ҳаражатлари таркибига қуритиш-тозалаш ҳаражатлари киритилиб, якуний ҳисоб-китобда асосли чегириб қолинган.

Шунингдек, жавобгар томонидан даъвогарга "пахтани қуритиш ва тозалаш хизмати" учун юборилган электрон ҳисобварақ-фактура даъвогар томонидан эътирозсиз қабул қилинган.

Мадомики, Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексининг 47-моддаси биринчи ва иккинчи қисмларида, товарларни (хизматларни) реализация қилишда юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорлар, агар мазкур моддада бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, ушбу товарларни (хизматларни) сотиб олувчиларга ҳисобварақ-фактурани тақдим этиши шартлиги, ҳисобварақ-фактура қоида тариқасида, электрон ҳисобварақ-фактуранинг ахборот тизимига электрон шаклда риамийлаширилиши белгилаб қўйилган.

Даъвогар томонидан жавобгар томонидан топширилган пахтанинг қуритиштозалаш ишлар учун сарфланган 13 557 654 сўм харажат якуний ҳисоб-китобда чегириб қолинган.

Ваҳоланки, даъво талабининг қуритиш тозалаш ишлари учун ноқонуний ушлаб қолинган 13 557 654 сўм пул маблағини ундириш талаби даъвогар томонидан асослантириб берилмади. Қайд этилганларга кўра, асосий қарз ундириш талабининг 13 557 654 сўм қисмини қаноатлантиришдан рад этишни лозим топади.

Шунингдек, даъво талабида жавобгар томонидан 9 873 674 сўм суғурта тўлови учун асоссиз ушлаб қолинган пул маблағини ундириш сўралган.

Иш хужжатларида мавжуд тарафлар ўртасидаги солиштирма далолатномадан кўринишича, суғурта тўлови учун ушланма суммаси 9 873 674 сўмни ташкил килган.

Бироқ, тарафлар ўртасида тузилган шартномада суғурта тўлови учун пул маблағи ундириш белгиланмаган.

Судда даъвогардан 9 873 674 сўм ноконуний ушлаб колинган суғурта тўлови учун пул маблағини ундириш кайси норматив хужжатлар асосида ушлаб колинганлиги жавобгар томонидан асослантириб берилмади. Бирок, даъвогар судга даъво аризаси киритганидан кейин тарафлар ўртасида карздорлик кисман бартараф этилган.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал Кодексининг 68-моддаси биринчи, учинчи қисмига кўра, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган далилларни ишда иштирок этувчи бошқа шахслар олдида, агар ушбу Кодексда бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, суд мажлиси бошлангунига қадар ёки суд белгилаган муддат доирасида очиб бериши лозим.

Ишда иштирок этувчи шахслар фақат ишда иштирок этувчи бошқа шахслар олдиндан таништирилган далилларга асосланишга ҳақли.

Агар тараф суд томонидан талаб этилаётган далилни ўзида ушлаб турган ва суд сўрови билан белгиланган муддатда уни такдим этмаётган бўлса, ундаги

маълумотлар шу тараф манфаатларига қарши қаратилган деб тахмин қилинади ва у томонидан тан олинган деб хисобланади.

Суд, даъвонинг асосий қарзни ундириш талаби тақдим этилган хужжатлар ва суд муҳокамасида даъвогар ҳамда жавобгар вакилларининг тушунтиришлари ҳамда тарафлар ўртасида қарздорликни тасдиқловчи солиштирма далолатнома билан ўз исботини топган деб ҳисоблаб, 13 557 654 сўм қуритиш-тозалаш ишларига ушлаб қолинган маблағ асосли ушлаб қолинганлиги учун тўланмай қолган 189 391 768 сўм қарздорликни ундиришни, қолган даъво талабини қаноатлантиришдан рад этишни лозим топади.

Шунингдек, даъво талабида жавобгардан тўловлар ўз вақтида тўланмаганлиги учун 101 474 711 сўм пеня ундириш сўралган.

Даъвогар ва жавобгар ўртасида тузилган шартноманинг 5.4-бандида тайёрловчи хўжаликка маҳсулот учун тўловларни ўтказиб юборилган муддати учун, кечиктирилган ҳар бир кунга 0.4 фоиз миқдорида пеня ҳисобланиши, бироқ ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортмаган миқдорда пеня ҳисобланиши белгиланган. Даъвогар томонидан 365 кун муддатга кечиктирилган қарз суммасининг 0,4 фоизи миқдорида 101 474 711 сўм пеня ундириш сўралган.

Суд, даъво талабининг пеня ундириш кисмини кисман каноатлантиришни лозим топади.

Фуқаролик кодексининг 260-моддасига кўра, қонун ҳужжатлари ёки шартнома билан белгиланган, қарздор мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган тақдирда кредиторга тўлаши шарт бўлган пул суммаси неустойка ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Фукаролик кодекси 333-моддасининг биринчи кисмига асосан қарздор айби бўлган тақдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонун ҳужжатларида ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради.

Кодекснинг 263-моддасига кўра, неустойка тўлаш тарафларнинг келишувида назарда тутилган ёки тутилмаганлигидан қатьий назар, кредитор қонунда белгиланган неустойка (қонуний неустойка)ни тўлашни талаб қилишга ҳақли.

Суд алохида ҳолларда қарздор ва кредиторнинг манфаатларини ҳисобга олиб, кредиторга тўланиши лозим бўлган неустойкани камайтириш ҳуқуқига эга, бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги №163-сонли қарорининг 4-бандида тушунтириш берилган.

Ушбу асосларга кўра суд, иктисодий иш бўйича мажбуриятларни бажарилиши давомида юзага келган низо бўйича, пеня ундириш кисми асосли бўлса-да, жавобгарнинг манфаатларини хисобга олиб, пеня микдорини камайтириб, пеня ундириш бўйича даъво талабини кисман каноатлантириб, жавобгардан 18 000 000 сўм пеня ундиришни лозим топади.

Суд, даъво талабини қисман қаноатлантириб, жавобгардан даъвогар фойдасига 189 391 768 сўм асосий қарз, 18 000 000 сўм пеня ва 34 000 сўм почта харажати ундиришни, қолган даъво талабларини қаноатлантиришдан рад этишни мақсадга мувофик деб ҳисоблайди.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал Кодексининг 118-моддасига асосан даъво талабининг қаноатлантирилган қисмига мутаносиб равишда, суд жавобгардан 5 817 329,58 сўм давлат божи тўловини Республика бюджети ундиришни, даъвогардан даъвонинг рад қилинган қисми бўйича 271 153,08 сўм давлат божини ундириш лозим бўлса-да, унинг манфаатида фермер,

деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши даъво аризаси берилганлиги ва кенгаш даъво аризалари бўйича давлат божи тўловидан озод қилинганлиги учун 271 153,08 сўм давлат божи тўловини ундирувсиз қолдиришни, даъвогар фойдасига 34 000 сўм почта ҳаражатини ундиришни лозим топади.

Юқоридагиларга асосан, ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 118, 176-179-моддаларини қўллаб, суд

карор килди:

Сирдарё туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари Кенгашининг "XOSHMUROT ODIL" фермер ҳўжалиги манфаатида жавобгар "WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамиятидан 202 949 422 сўм асосий қарз, 31 416 654 сўм жарима ва 101 474 711 сўм пеня ундириш тўғрисидаги даъво аризаси қисман қаноатлантирилсин.

"XOSHMUROT ODIL" фермер хўжалиги фойдасига "WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамиятидан 189 391 768 сўм асосий қарз, 18 000 000 сўм пеня ва 34 000 сўм почта харажати ундирилсин.

Даъвонинг қолган қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

"WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамиятидан 5 817 329,58 сўм давлат божи тўлови Республика бюджетига ундирилсин.

Давлат божи тўловининг қолган қисми ундирувсиз қолдирилсин.

Хал қилув қарори устидан, у эълон қилинган кундан бошлаб шу суд орқали бир ой муддат ичида Сирдарё вилоят суди иқтисодий ишлар бўйича апелляция судлов ҳайъатига апелляция шикояти берилиши (протест келтирилиши) мумкин.

Судья Б.Бектураев

